

Mekân Tasarımında Sınır Öğelerinin Görselliğe Katkısı: Düşey Yüzeylerin Estetiği

Contribution of Border Elements to the Visuality in Space Design:
Aesthetic of Vertical Surfaces

Müge ERTEMLİ¹

Özet

Sınır elemanlarıyla tanımlanan bir boşluk olan mekânda, düşey yüzeyler, teknolojinin gelişmesiyle birlikte, bazı durumlarda taşıyıcılık özelliğini kaybetmesine rağmen, sınırlandırma özelliğini korumuş ve mekânda görsel etkiyi sağlayan en önemli öğelerden biri olarak karşımıza çıkmıştır.

Mekân, sadece kullanıcının fizyolojik gereksinimini karşılayan sınırlandırılmış bir boşluk olarak tanımlanamaz, mekânlar aynı zamanda kullanıcının psikolojisini de etkileyen ve çok çeşitli öğelerden oluşan önemli bileşenlerdir. İnsanın zamanının büyük kısmını geçirdiği, fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerinin karşılandığı yaşam alanları olan mekânları oluşturan sınır öğeleri içinde, oluşturulmak istenen görsel algıyı en kolay ve en etkili bir biçimde sağlayan en önemli öğe olan düşey sınırlayıcıların çok çeşitli biçimlerde oluşturulmasıyla, çeşitli anlamlar içeren, sayısız miktarda farklı görsel düzenler ortaya çıkarılabilmektedir.

***Anahtar Kelimeler:** Mekân, sınır öğeleri, görsellik, düşey yüzeyler, görsel algı.*

Abstract

In the space that is defined by border elements, even though vertical surfaces lost their carrier ability with the advancement of the technology, they preserved their confinement ability and it showed itself as one of the most important elements that provides the visual effect in the room.

Spaces cannot be defined as just a restricted space that meets the physiological requirement of the user, at the same time spaces also effect the psychology of the user and spaces are important components consisted of various items. In the border elements that creates the living areas where human spend most of its time and where his/her physiological and psychologic requirements supplied; by creating the vertical surfaces in numerous ways, which are the most important elements that delivers the visual perception to be constituted in the easiest and most effective way, countless different visual layouts which consists various meanings can be revealed.

***Keywords:** Space, border elements, visuality, vertical surfaces, visual perception.*

¹ Maltepe Üniversitesi, Gemi ve Yat Tasarımı Bölümü, mugeertemli@maltepe.edu.tr

1. Mekânda Sınır Kavramı

Sınırlar; fiziksel ve kültürel yapının olduğu çevre içerisinde yaşamını devam ettiren insanları ayıran veya onların aynı ortam içinde bulunmasını sağlamak için tanımlı bir çevre oluşturan öğelerdir. Günümüzde, bu öğeler, fiziksel şekillenmelerle de kendini gösterebilirken, aynı zamanda soyut, gözle görünmeyen şekillerde de ifade edilebilmekte ve kurallarla belirlenen bir şekle bürünebilmektedir.

Sınır genel anlamıyla bir şeyin sonu, geldiği son nokta anlamlarında kullanılabilir, ancak farklı disiplinlerce değişik anlamlara gelebilen sınır, bu özelliği ile çok boyutlu bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir oluşumu tanımlayabilmek için, sınırlara ihtiyaç vardır ve sınırlar belirlenerek, tanımlı hale getirilebilir. Mimarlık disiplininde sınır, mekânı oluşturan önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekân kavramını tanımlayabilmek için öncelikle onu sınırlandırmaya ihtiyacımız vardır.

Bütün canlı varlıkların ortak ve doğal gereksinimi olan sığınma, saklanma ve bir yuva yapma isteği yani canlıların kendini güvende hissetmek istemesi ve yaşama koşullarına uygun çevre sağlama zorunluluğu, mekânsal eylemlerin ilk basamağı olan sınırlı bir boşluk kavramını ortaya çıkarmıştır.

Boşluğun, mekân olabilmesi için, üç boyutlu ve sınırlandırılmış olmasının koşul olduğu söylenebilir. Başka bir anlatımla, mekânı oluşturan temel elemanlar üç boyutlu boşluk ve sınır olarak tanımlanabilir. Ancak dikkati çeken nokta bizi saran uzay boşluğunun, sınırlanınca nitelik değiştirerek, mekâna dönüşmesidir. Bu durumda mekânın oluşabilmesi için sınırın koşul olduğu ve sınırın, sınırladığı objeyi vurguladığı, somutlaştırdığı ve algılanmasına neden olduğu söylenebilir. Kuşkusuz sınırlanarak somutlaşmanın ve algılanır olmanın en canlı örneği mekândır. Çünkü mekân sınırlandığı zaman somutlaşarak algılanan boşluktur. (Gülmez, 1996)

İzgi, en geniş anlamıyla mekânı, insanın bir amaca yönelik olarak doğal çevrede gerçekleştirdiği bir sınırlama ve yapay bir değişim olduğunu söylemektedir. “Bu değişim, ya bir alanı basit ve yüzeysel bir sınırlama ve düzenleme ile doğal ortamdan ayırma, ya da üç boyutlu bir sınırlama ile oluşturulan boşlukla doğal ortamı farklı bir yapısal ortama dönüştürmedir.” (İzgi, 1999)

Çeşitli sınır elemanları kullanarak, tanımlanmış bir boşluğu, ihtiyaca göre işlevlendirerek mekân oluşturulmaktadır. İnsanın yaşamını kolaylaştırması için biçimlendirdiği bu boşlukları oluştururken, tasarımında sadece estetik açıdan tatmin eden görüntülerin ve insanı fizyolojik olarak etkileyecek mekânların oluşturulması düşünülemez. Mekân, duygusal etkinliği olan, insanın duygu ve düşüncelerini belirleyen, psikolojik birçok boyutu da beraberinde getirir.

Mekânlar, insanın ve doğanın eline bırakılan, yeniden yoğrulup, kendi hayat çizgisini oluşturacak olan, yaşayan varlıklardır. Ancak mekân, sadece sınırların oluşturduğu bir boşluk değil, onu tanımlayan sınırların düşünsel gücünü elinde bulunduran ve yaşanmışlıkların anlamı ile dolu olan bir ortamdır. Mekânın içindeki boşluk aslında, anlamla, düşünsel güçle, izlerle yoğrulmuş çok yoğun bir varlıktır. (Bachelard, 1996)

2. Mekân Tasarımında Sınır Ögeleri

Doğal ya da yapay mekânı oluşturan ögeler, mekân içinde kendi görevlerinin yanı sıra mekânları birbirinden ayırarak, mekânların işlevlendirilmesinde, belirlenmesinde ve doğal olarak da sınırlanmasında önemli roller üstlenirler. Bu şekilde çok amaçlı olarak kullanımı, mekân ögelerinin iç mekâna farklı katkılarda bulunmasını sağlamaktadır. Mekân içinde kendi işlevleri dışında sınırlayıcı olarak kullanılan döşeme, duvar, kolon, giriş, merdiven, pencere, kapı gibi mekân ögeleri, biçimlenişlerine göre mekânın geometrisini de oluştururlar.

Mekânı tanımlayan sınır ögelerini 2 grupta toplamak mümkündür.

1.Katı ögeler (Mekânın objektif yönleri)

2.Yumuşak ögeler (Mekânın sübjektif yönleri)

Mekânı sınırlayan katı ögelerin mekânın görsel ögeleri olduğu söylenebilir. Mekânın algılanmasında etkili olan ve çoğu kez belli biçim ve boyutlarda bir boşluğu büyük boşluklardan koparan elemanlardır. Mekânı sınırlandıran ve tanımlayan bu ögeler, boşluğun biçimini, boyutlarını açıklayan ve herkes tarafından aynı şekilde algılanan objektif elemanlardır. Bu ögelerin renk, doku, biçim gibi özellikleriyle, mekân içinde kuşatma, örtme, birleşme, bölünme, devamlılık gibi ilişkileri kurulabilir.

Mekânın katı ögeleri yani objektif yönleri, gerçek mekânı sınırlandırır ve biçimlendirir. Ancak, mekânın var olabilmesinin sadece bu ögelerle mümkün olduğu söylenemez. Mekânın yumuşak ögelerinin de önemi göz ardı edilemez. Mekânı sınırlayan yumuşak ögeler ise duyularımızla algılayabildiğimiz, mekân yaratıcı veya nitelendirici elemanlar olarak tanımlanabilir. Sübjektif duyularla algılanabilen bir mekân, var olmayan bir üç boyutluluk olarak açıklanabilir. İnsan varoluşunun ruhsal ve hatta duygusal bileşkelere bağımlı olarak gelişir. Bu mekânı yaratan veya niteleyen elemanlar, mekânın yumuşak ögeleri yani sübjektif yönleri olarak adlandırılabilir. (Demirkaya, 1999)

Sınırlandırılmış mekânın objektif ve sübjektif yönlerini Ataç şöyle tanımlamaktadır: Her mekân objektiftir, mantık kurallarına uygun veya rasyonel olarak tarif edilebilir ve içinde bulunan ve hareket eden herkes tarafından değişik olmak kaydıyla sübjektif, duygusal veya irrasyonel olarak algılanır. Bazı mekânsal nitelikler de herkesi veya hiç olmazsa birçok insanı aynı ya da en azından benzeri biçimde etkileyebilir. Objektif tanımlayabilme ile sübjektif kavrama birbirleriyle karşılıklı olarak yakın bir iletişim içindedir. (Ataç, 1990)

Mekân ögeleri, aynı zamanda şu şekilde sınıflandırılabilir.

- Maddesel özelliklerine: Katı ögeler (çeperler, kullanıcılar, donatım), katı olmayan ögeler (ışık, ses, ısı, vb.),
- Konumlarına: Yatay bileşenler, düşey bileşenler, eğik bileşenler, hareketli ögeler,
- İşlev ve ilişkilerine: Ayırıcı ögeler, ilişki kurucu ögeler, işaret oluşturucu ögeler,

Yapılan bu sınıflama ile herhangi bir mekân bileşeni, birden fazla grup içinde değerlendirilebilir. Örneğin, düşey mekân sınırlayıcılarından duvar, maddesel özelliği bakımından mekânın katı ögesi, konumu bakımından düşey bileşeni, işlevi bakımından ayırıcı ögesi sıfatını taşımaktadır.

Mekânsal sınırlayıcı öğeler, ölçüsü-oranı, biçimi, stili, dokusu, rengi, örgütlenmesi ile mekânı tanımlayan bileşenlerdir. Bileşenlere ait olan bu özellikler, insanların tatmin duygusunu besleyen ve haz alma amacını ön plana çıkaran biçimsel değerlerdir. Bu nedenle de, doğrudan mekânın psiko-sosyal kalitesini etkileyen nesnel unsurlardır. Mekânın bir bütünlük içinde kazandığı anlam, mekânsal öğelerin her birinin biçimi, ölçüsü, stili, dokusu, rengi, birbirleriyle olan ilişkilerindeki en küçük değişiklik, mekân algılamamızı etkileyerek kişiyi tatmin olma ya da olmama davranışına yöneltir. Dolayısıyla da ürünün (bütünün) psiko-sosyal kalitesini belirler. Diğer yandan, mekân ile kullanıcı arasındaki iletişim, biçimi, ölçüsü, stili, dokusu, rengi, kurgusu ile mekânsal öğelerin anlamının algılanması ile başlar (Günel, 2006).

3. Düşey Sınır Öğelerinin Görselliği Ve Mekâna Etkisi

İnsan, algılama sırasında kendi kişiliğinden ve buna bağlı olarak, kültüründen, çevresinden ve bunun gibi birçok faktörden etkilenmektedir. İnsanda önceden yerleşmiş duygusal ve kültürel etkenleri farklılaştırmak, tasarımlarda oluşturulan farklı görsel etkilerle mümkündür. Bu görsel etkileri oluşturmak, önceden belirlenen ve istenilen görsel etkiye ulaşmak, belirli tasarım ilkeleri ve ölçütler çerçevesinde ortaya çıkarılan tasarım, tasarım öğeleri ve malzeme kullanımı gibi etmenlerle gerçekleştirmek mümkündür.

Mimarlık, insan davranışını etkileme ve koşulama gücüne sahiptir; örneğin bir mekândaki duvarların rengi ruh durumumuzu belirleyen etkenlerden biridir. Mimarlık, örneğin Panteon 'un kubbesi tarafından örtülen geniş mekânın merkezine doğru sanki yerçekimi tarafından çekiliyormuşçasına ya da Frank Lloyd Wright'in Şelale Evi'nin toprağında kök salmışlığını ve mekânın akışını duyumsarken kapıldığımız huşu duygusunu yaratarak bizi etkiler." (Roth, 2002)

Bir tasarımda fonksiyona dayanan değişik sınır öğeleri bulunmaktadır. Tüm bu öğelerin doğru birleşimi estetiğin tanımı olmalıdır. Yine de tasarımın estetiği konusunda, karar vermek veya aynı düşünceye sahip olmak güçtür. Fonksiyonel nesnelere estetik, aslında soyut bir yapıdadır. Soyutlamanın saflığı malzeme ve amaç gibi diğer özelliklerle değiştirilir, formun fonksiyonu kaçınılmazdır. Form, fonksiyonel gereklerine ki buna estetik de dâhil fiziksel ve psikolojik olarak cevap vermek zorundadır ve tasarımılanan mekânlarda, fiziksel temas yanında görsel temas da çok önemlidir.

3.1. Mekânın Görsel Algısı

Bir mekânda bulunan insanların görsel alanları, insanın bulunduğu mekân içindeki konumuna bağlı olarak, mekânı sınırlayan öğelerin ve mekândaki nesnelere algılanmasında temel oluşturmaktadır.

Algı çevresel verilerin zihinsel temsilidir. Uyarı organizma tarafından alınır ve beyinde işlenir, uyarıdan beyine kadar karmaşık bir dizi işlem gerçekleşir. Bu işlemler sonunda algılanan şey beyine iletildiğinde deneyimler yoluyla yorumlanır ve algı gerçekleşir. Algı, genel anlamda duyuları yorumlama, onları anlamlı hale getirme sürecidir. Kişinin çevreyi algılaması ise kişinin çevre hakkında veya çevreden bilgilenme sürecidir (Çakır, 1997).

Mekânın algılanması, görme, işitme ve iç duyu yoluyla gerçekleşir, insanın bu duyuları ile edinebildiği bilgiler, zenginlik bakımından birbirine eşit değildir. Birçok nesneyi aynı zamanda, birlikte kavramak ve uzak mekânı algılamak imkânını sağlayan yalnız ve ancak görmedir, İç mekânda görme yoluyla edinilen algı görsel algılama tanımlamasıyla aynı anlam taşır. Böylece, görsel algılamanın tanımlanmasına ilişkin verilerle iç içe geçen bir bütünü oluşturur.

Kullanıcının kapalı bir mekân içinde psikolojik gereksinmelerinin karşılanması için, bu mekânın değişik boyutlarıyla bir bütün olarak algılanması sonucu ortaya çıkan olguların göz önüne alınması gerekmektedir. Mimaride iyi bir tasarımın yalnızca hoş giden şekiller oluşturma sorunu olmadığı; duygusal etkilere sahip mekânların oluşturulması gerektiği giderek önem kazanmaktadır. Duygusal etkinliği olan bir mekân, derinlik, genişlik ve yükseklikten başka boyutları da beraberinde getirmektedir. (Aydınlı, 1986)

Becer'e göre, mekânın algılanması, onu biçimlendiren ve sınırlayan yüzeylerinin algılanmasına dayanır. (Becer, 2002).

Mekân algısı, canlıların kendi vücutları ile çevrelerindeki nesnelere göre konumunu algılamasını olanaklı kılan süreç olarak tanımlanır. Bu süreç, bir ortamda yer değiştirme ve yönelim için gerekli olan derinlik ve mesafe kavramlarını sağlar. Örneğin, düşey biçimler ve yüzeyler yatay düzleme oranla görsel alanda daha aktiftirler, kapalılık ve sağlamlık duygusu vermeleri durumunda mekân ve biçimi belirleme de yardımcıdırlar.

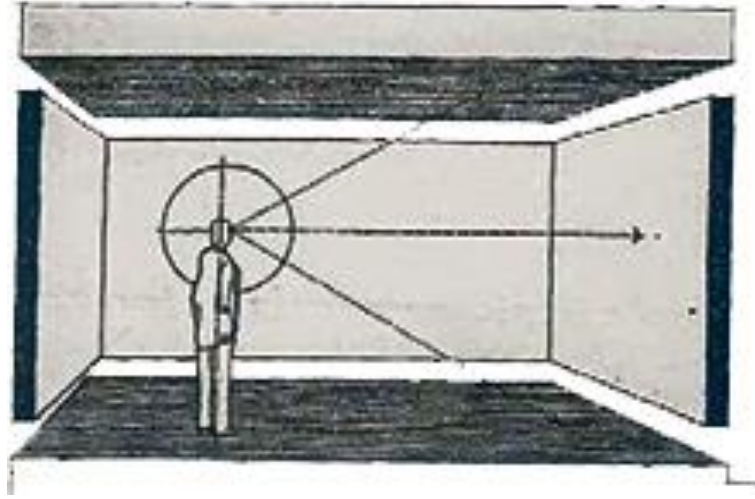
Mekânda kullanılan malzemelerin doku yoğunluğu, ölçü-uzaklık ilişkisi içinde farklı derinlik algılamalarına neden olur. Yüzeyin rengi ise tasarım kavramını sembolize eder ve psikolojik etki, işlevsellik ve kimlik etkileri yaratmada vurgulamanın temel aracıdır. En küçük yapma çevre birimi olarak tanımlayabileceğimiz mekânın algılanmasında mekânı oluşturan yüzeylerin dokusal özellikleri, rengi, ışık durumu ve mekânsal organizasyonu, "algılanan büyüklüğü" etkiler. (Aksugür, 1976)

3.2. Düşey Sınır Ögesi Duvarın Mekâna Etkisi

Düşey mekân sınırlayıcı öğeler, yatay sınırlayıcı öğeler olan zemin ve tavana göre daha farklı bir konumdadırlar ve mekânı tanımlamanın yanı sıra, iç ile dışın ilişkisini ve mekânın karakterini belirleyen en önemli bileşen olarak kabul edilirler. Mekânda işlevlerine göre farklı şekillerde ve konumlarda bulunabilir, mekânı tanımlamada ve görsel algı oluşturmada etkili bir rol oynayabilirler.

Mekânı sınırlayan yüzeyler, yani duvarlar düşey yöneliminden dolayı, görsel olarak etkili yüzeylerdir, kullanıcı tarafından en önce ve en uzun süreli algılanırlar. Derinliği,

yerden olan yüksekliği, şeffaf ya da opak oluşuyla, rengiyle ve formuyla, tasarımı fiziksel ortama aktaran güçlü bir öğedir ve bu özellikleriyle kullanıcıların psikolojisini de kolaylıkla etkilerler. Duvar yüzeyinin konumu ve boyutları ile duvardaki doluluk-boşluk oranı, mekânın karakteristik özelliklerini oluşturan etkenlerdir. (Meiss, 1991).

Resim 1. Mekân sınırlayıcılarının görsel algıları

Düşey sınırlayıcı öğe olan duvarların, mekân içindeki konumları, boyutları, biçimleri ve işlevleri ile birlikte özellikle kullanılan malzemelerle, mekânda istenilen görsel etkiyi sağlamak mümkündür

Bir mekânı tanımlamak için, var olan bir boşluğu bir takım düzlemler yardımı ile sınırlandırırken, boşluğun, nasıl sınırlandırıldığı, mekânın işlevini ve özelliklerini belirlemektedir. Bu noktada, mekân oluşturan duvarın, geometrik biçimi, konumu, bir araya gelme şekilleri, açıklık/kapalılık derecesi ve boyutları, mekânı tanımlayan ve özelliklerini belirleyen önemli öğeler olarak karşımıza çıkar. Ünver E., (2007)

Duvarın, sınırlayıcı ve çevreleyici özelliği ile mahremiyet, güven duygusu yaratmanın yanı sıra, engellenme, aşılmazlık, korku, özgürlüğün kısıtlanması vb. etkilerinden de söz edilebilir. (İzgi, 1999)

Mekân geometrisini oluşturan mekân sınırlayıcılarının yüzeylerinin, biçim, doku ve renkleri ile mekânda bulunan insanların yaşam, biçim ve etkinliklerine olanak veren donatım elemanlarının nitelik, yoğunluk, görünümüleri ve düzenlenişleri de mekânın niteliğinin oluşumunda etkindir. Fonksiyon ve estetik yönünden değer ne olursa olsun, mekânların insan üzerindeki etkisi değişiktir. Aynı mekân içerisinde bulunan insanların o mekândan etkilenmeleri ve bunun sonucunda gösterdikleri tepki de farklı olabilir.

Düşey sınırlayıcıların tasarımında, biçim, malzeme, renk, doku ve ışık gibi görsel algıyı etkileyen tasarım öğeleri, çeşitli şekillerde kullanılarak mekân algısı sayısız biçimde değiştirilebilmektedir.

Mekânın düşey sınırlayıcılarından olan duvarlar, oluşturulan açıklıklarla, mekânın diğer mekânlarla veya dış mekânla görsel ve fiziksel ilişki kurmasını sağlarlar ve genellikle iç-dış ilişkisini sağlayan bu açıklıklar, mekân görselliğini en çok etkileyen özelliklerden biridir. Saydam yüzeylerle sınırlandırılmış bir mekânda, dışarının olumlu yönlerini içeri alırken, kişisel mahremiyetin sağlanmasının da dengelenmesini gerektirir. Mekânı sınırlayan yüzeylerde, fiziksel konforu kolaylıkla kontrol edebilmemize olanak sağlayan saydam malzemeler, geçirgenliği sağlayarak, iç ve dış mekân birlikteliğiyle beraber, mekân içine daha çok gün ışığı girmesini ve daha yaygın bir dış mekân görüşü elde edilmesini sağlar. Kullanıcıların algısı, bu şekilde bir mekândan diğerine doğru kaymaya başlar. Duvar yüzeylerinde olan bu açıklıklar, mekânı tanımlayarak, mekân türünü de belirlemektedir.

Görsel sınırlamanın az ya da çok oluşu ile mekânlar, serbest ve kapalı diye ikiye ayrılır. Kapalı mekânlar, çevrelemenin çok olduğu, güçlü bir mekân yaratımı olan, sosyal aktiviteleri içinde toplayan mekânlardır. (Çakmaklı, 1992)

Resim 2. Kapalı mekânın görsel etkisi.

Duvarlarda oluşturulan boşluklar ile yapılan tasarımlar, iç-dış ilişkisi sağlayan, mekânların kendilerinden çok, diğer mekânlarla birlikte algılandığı, mekânlar arası geniş görsel algı ve fiziksel ilişkinin kurulduğu serbest mekânlardır.

Resim 3. Serbest mekânın görsel etkisi, Farnsworth Evi

Ayrıca yüzey boşluklarında kullanılan, saydamlık ve yansıtıcı etki, içeriği ve dışarıyı bir ekranın üzerindeki yansımalar gibi birleştirir. (Özcan, 2003)

Resim 4. Düşey sınırlayıcılar üzerindeki yansıma etkisi

Sınırlayıcıların biçimlenmesi ile de mekânın görsel etkileri farklılaşabilir. Biçimin, algılatılmak istenen görselliği ve nasıl bir etki yapması istendiği, önceden planlanarak, amaca yönelik ve doğru bir şekilde yönlendirilmesi gerekmektedir.

Biçimi oluştururken, pozitif ve negatif form olarak adlandırılan biçimsel özellikler kullanılabilir. Pozitif formlar, kütsel formlardır. Negatif formlar ise, boşlukları temsil eder. Bu formlarla belirli görsel dengeler kurularak, mekânda farklı görsel özellikler ve etkiler sağlanabilir.

Resim 5. Pozitif ve negatif formlar kullanılarak oluşturulmuş bir duvar

Biçim, aynı zamanda statik ve dinamik formlar olarak da düzenlenebilmektedir. Sınırlayıcıların formlarını hareket duygusu vermeyecek şekilde durağan biçimde oluşturmak ya da tam tersi formları değişik açılar, eğri yüzeyler vs. şeklinde oluşturmak da mekânda farklı etkiler oluşturulmasına yardım etmektedirler.

Statik ve dinamik özellikler, mekân sınırlayıcı öğelerinin, yer düzlemindeki hareketine göre de etkili olabilirler. Bütünlük etkisi veren ve belli bir düzen kaygısı içinde, özellikle birbirlerine dik açı oluşturacak şekilde düzgün yerleşmesinden doğan mekânlar statik, akıcılığı olan, belli bir esasın gözetilmediği, rastgele olmakla birlikte, kendi iç düzeninde tutarlılığa sahip yerleşim düzeni olan mekânlar da dinamik olarak görselliğe etki etmektedirler.

Resim 6. Statik formlarla oluşturulmuş yüzeylerin sınırladığı mekânlar

Resim 7. Dinamik formlarla oluşturulmuş yüzeylerin sınırladığı mekânlar

Mekânın görsel özelliklerinin oluşmasında, düşey sınırlayıcıların önemli bir işlevi de boyutları ile ilgilidir. Yüksekliğin insan boyutuyla oranı, iç mekân ile dış mekân arasında veya mekânın kendi içindeki görsel ve fiziksel ilişkinin kurulması ve sınırlandırılmasında, duvar boyutları, özellikle de yüksekliği, görselliğe etki eden değişkenlerdendir. İç mekânda düşük seviyedeki duvarın huzur verici ve rahatlatıcı etkisine karşın, yüksek seviyedeki bir duvar, kasvetli ya da tam tersi konumuna göre iç açıcı bir etki yapabilir.

Resim 8. Yüksek duvarlı bir mekânın görsel etkisi

Resim 9. Düşük duvarlı bir mekânın görsel etkisi

Sınırlayıcı düşey öğeler, oluşturuldukları malzemeye göre de yumuşak ve sert görsel etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Ağırlıklı olarak doğal malzemelerle oluşturulmuş duvarların bulunduğu mekânlar, yumuşak ya da sıcak kelimesi ile tanımlanabilecek görsel etkiler oluşturmakta, ağırlıklı olarak yapay malzemelerle oluşturulmuş sınırlayıcı öğelerin kullanıldığı mekânlar ise sert ya da soğuk olarak tanımlanmaktadır.

Resim 10. Yumuşak/sıcak öğelerle oluşturulmuş bir mekân

Resim 11. Sert/soğuk öğelerle oluşturulmuş bir mekân

Sınırlayıcı yüzeylerde kullanılan malzemenin boyutlarının, insanı ezici ölçüye sahip olması, genelde simetrik olarak düzenlenmesi ve sert/ soğuk malzeme kullanılmış olması, mekânda saygı ve hayranlık duygusu da oluşturabilir.

Düşey yüzeyler tek başlarına sınır öğesi olarak kullanılmalarının yanı sıra, üzerlerine uygulanan renk, doku ve malzeme ile de değişik ölçülerde sınırlılık sağlayabilmektedirler. Aynı mekân içindeki tüm düşey yüzeylerde aynı malzeme kullanılırken, kısıtlı bir yüzeyde farklı bir malzeme kullanılarak, yüzeyde görsel bir sınırlılık kazandırılabilir.

Resim 12. Farklı malzeme ile sınırlama

Renk kullanımıyla da aynı malzeme gibi, kullanıldığı yüzeylerde görsel sınırlılık oluşturulabilmekte, kullanıcıyı yönlendirecek vurgular yapılabilmektedir. Mekânda düşey yüzeylerde açık renk kullanarak mekânın geniş, koyu renkler kullanarak dar, parlak ve sıcak renkler kullanarak coşkunu, sıcak, neşeli, soğuk renkler kullanarak sakin, soğuk olarak algılanması sağlanabilmektedir.

Resim 13. Renklerle görsel sınırlılık oluşturulması

Mekânlardaki görsel algı sonucu oluşan estetik düşünceler, düşey sınırlayıcıların mekândaki biçim, boyut, renk, doluluk, boşluk ve yerleşim vb. gibi özellikleri ile ortaya çıkmaktadır. Bu özellikler ile mekânda oluşturulan atmosferin, insanların psikolojisini olumlu ve olumsuz yönde etkiledikleri bilinmektedir. Mekânda istenilen görsel etkinin oluşturulması, ancak bu etkenlerin doğru birleşimi sonucu ortaya çıkmaktadır.

5. Sonuç

Zaman içinde teknolojik gelişmeler ve kullanıcının sosyal ve kültürel ihtiyaçları sonucu, mekânlar ve dolayısıyla da düşey mekân bileşeni olan duvarlar sürekli bir gelişme ve değişme süreci içinde olmuştur. Bu süreç içerisinde, mekânların, biçimlenmesinde, belirlenmesinde ve dolayısıyla da sınırlandırılmasında önemli rol oynayan düşey sınırlandırma öğeleri, aynı zamanda kullanıcıları estetik açıdan tatmin eden görüntüleri oluşturan önemli öğeler haline gelmişlerdir.

Kullanıcılar ve içinde buldukları mekânlar sürekli birbirlerini etkileyen bir ilişki içerisinde. Kullanıcı, mekânları ihtiyacına göre şekillendirir, mekânlarda kullanıcıların davranış ve psikolojisini yönlendirir. Düşey sınırlayıcı öğeler, yatay öğelere oranla, mekânı tanımlamada, psikolojik ve görsel etki oluşturmada, daha önemli ve etkin bir konumdadırlar.

Kullanıcıların algıları sonucu, ortaya çıkan estetik tatmin duygusu, renk, biçim, malzeme vb. gibi değişkenlerin, denge ve bütünsellik içinde kurgulandıklarında oluşmaktadır.

Kaynaklar

Aksugür E.(1976), *Renk Çeşitlerinin, Spektral özellikleri Ayrı İki Işık Kaynağı Altında, Mekânın Algılanan Büyüklüğüne Etkisi*, Doktora tezi, İTÜ, İstanbul.

Ataç İ.(1990), *Mekân Kavramının Tipolojik Olarak İrdelenmesi*, Tasarım Dergisi, No:5, İstanbul.

Aydınlı S. (1986), *Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model*, Doktora tezi,

Bachelard B. (1996), *Mekânın Poetikası*, Kesit Yayıncılık, İstanbul

Becer, E. (2002) *İletişim ve Grafik Tasarım*, 3. Baskı, Dost Kitabevi, Ankara.

Ching, F. D. K., 2002. *Mimarlık, Biçim, Mekan Ve Düzen*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Çakır H. (1997), *Çocukların algılamasında etkili olan mimari parametrelerin belirlenmesi*, YL tezi, İTÜ, İstanbul

Çakmaklı, D. (1992), *Bina-Kentsel Çevre İlişkisi*, YTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Demirkaya, H. (1999), *Mekân Kavramının Tarihsel Süreç İçinde İncelenmesi Ve Günümüzde Mekân Anlayışı*, YL Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Günal, B. (2006). *İnsan-Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-Sosyal Kalitenin İrdelenmesi*, Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülmez G. (1996), *Boşluk Kavramı ve Mimari Tasarımdaki Yeri*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İzgi, U. (1999), *Mimarlıkta Süreç, Kavramlar-İlişkiler*, YEM Yayınları, İstanbul.

Meiss, P. (1991). *Elements of Architecture*, E&Fn Spon; Switzerland.

Özcan B. (2003), *Mekânın İçinde ve Dışında Olmanın Fenomenolojisi*, YL Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Roth, Leland M., (2002), *Mimarlığın Öyküsü*, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul

Ünver E., (2007) *Mekânın Düşey Bileşeni Duvarın Zaman ve Teknolojiye Bağlı Olarak Gelişimi ve Dönüşümü*, YL tezi, İTÜ, İstanbul

Resim Kaynakları

Resim 1. Ching, F. D. K., 2002. *Mimarlık, Biçim, Mekan Ve Düzen*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Resim 2. URL-1 <https://fengshuinuxus.com/blog/feng-shui-benefits-advantages/>

Resim 3. URL-1 <https://www.farnsworthhouse.org/>

Resim4. URL-1 <http://progressivereactionary.blogspot.com/2006/08/sanaa-in-toledo.html>

Resim 5. URL-1 <https://inhabitat.com/le-corbusiers-iconic-ronchamp-chapel-damaged-beyond-repair-by-vandals/le-corbusier-chapel-of-ronchamp-church-modern-international-style-architecture-damaged-vandalized-destroyed-painted-glass-window-broken/>

Resim 6. URL-1 <https://thespaces.com/brutalist-house-icelands-first-female-architect-hits-market/>